LAUSUNTO EDUSKUNNAN ULKOASIAINVALIOKUNNALLE

VNS 9/2024 vp Valtioneuvoston puolustusselonteko

Meneillään on globaali kilpailu, jossa tavoitellaan maailmanjärjestyksen muutosta ja demokratian osoittamista tilapäiseksi kokeiluksi. Kilpailua käydään monilla aloilla, kuten geopolitiikka, geoekonomia, ideologiat, taloudellis- tekninen kehitys ja kulttuurinäkemykset. Tavoitteena on ns. Lännen (Euro-atlanttinen liittokunta ja vakiintuneet demokraattiset markkinataloudet muualla maailmassa) heikentäminen ja siirtyminen uudenlaiseen alueellisiin hegemonioihin perustuvaan voimapolitiikkaan. Lännen vastustajat hakevat poliittista ja taloudellista kasvuvoimaa ns. Globaalin etelän maista ja väestöistä, joiden keskuudessa Kiinan ja Venäjän maakuva on nyt voittopuolisesti myönteinen. Sotia voidaan käyttää kilpailun välineenä, kuten Ukrainan tapaus osoittaa. Ukrainan sodan lisäksi on havaittavissa useita sellaisia jännitteitä, jotka voivat johtaa muiden sotien käynnistymiseen varsinkin Kaukoidässä ja siihen liittyen mahdollisesti Euroopassa. Suomi on selkeästi osa tällaista laajaa kokonaisuutta, jossa turvallisuuden kannalta sekä oman toimintakyvyn, että liittolaisten tuen varmistaminen on tärkeää. Piakkoin esille noussee USA:n toive saada NATO:n tukea Kaukoidän sotilaallisen tasapainon parantamiseksi.

Hybridioperaatioita ja -sodankäyntiä osataan käyttää demokratioita vastaan sotaa alemman asteisten vaikutusten aikaansaamiseksi. Nykytilanteessa Venäjän propagandakoneiston retoriikka Suomea kohtaan muistuttaa jo huolestuttavasti aiemmin Ukrainaa vastaan käytettyä.

Selonteon ympäristöanalyysi ja näkemys hybridiuhkista on ajantasainen. Selonteko on politiikka-asiakirjaksi poikkeuksellisen ytimekäs ja se ottaa globaalin konfliktin kehityslinjat huomioon erinomaisesti.

***

Selonteon laatimisen loppuvaiheissa ja pääasiassa sen jälkeen on tapahtunut Itämeren merenalaiseen infrastruktuuriin kohdistuneiden iskujen sarja. Suomi hyödynsi iskut poliittisesti kutsumalla Itämeren jäsenvaltiot koolle, missä yhteydessä ilmoitettiin yhteisen NATO-operaation käynnistämisestä (Baltic Sentry).

On osoitettavissa useampi merellinen skenaario, jossa Venäjä voi vakavasti vahingoittaa yksittäistä Itämeren maata uhkaamalla voiman käytöllä tai käyttämällä voimaa rajoitetusti sotaa alemman asteisissa tilanteissa. Tällaisia tilanteita olisivat esimerkiksi merellisen infrastruktuurin vakava vahingoittaminen, kauppameriliikenteen häiritseminen tai pysäyttäminen ja jossain tilanteessa Venäjän väitteen mukaan “välttämättömien” turvallisuusoperaatioiden käynnistäminen.

Tällaisiin tilanteisiin voi liittyä vakava konfliktin eskalaatioriski yhden pienemmän valtion ja Venäjän välillä. Tällaisissa tilanteissa valmistellun provokaation kohteeksi valittu maa voidaan saada helposti jopa näyttämään tapahtuneeseen eskalaatioon syyllisenä. Yhdistettynä hyvin valmisteltuun informaatio-operaatioon, tällainen voisi rajoittaa liittokuntien halukkuutta tukea aggression kohteeksi joutunutta maata.

Hybrid CoE
Fabianinkatu 21
FIN-00130
HELSINKI

Tällaisten skenaarioiden hallitsemisen kannalta keskeinen keino on tilanteen nopea kansainvälistäminen kahdenvälisestä monenkeskiseksi. Siksi Baltic Sentry:n kaltainen operaatioajatus voi olla hyödyksi infrastruktuurin suojaamisen lisäksi monenlaisissa muissakin tilanteissa. Eniten tällaisista operaatioista hyötyisivät Itämeren itärannan valtiot eli Baltian maat ja Suomi.

Yllä kuvatun valossa vaikuttaa tarpeelliselta, että Suomi kaikin keinoin pyrkisi edistämään NATO:n tai NATO:oon kuuluvien maiden yhteistä operointia artikla 5:ssä tarkoitettua yhteistä puolustusta alemman asteisissa turvallisuutilanteissa.

Selonteossa todetaan (s. 31) NATO-jäsenyyden käynnistäneen merkittävän pitkäkestoisen säädösmuutostyön puolustushallinnon alalla. Suositellaan art 5 alemman asteisten meriope-raatioiden ottamista pikimmiten oikeudellisen analysoinnin ohteeksi ja mikäli sääntelyn tarpeita löydetään, ottamaan kehittäminen esille yhdessä samanmielisten liittolaisten kanssa (esimerkiksi JEF -maat). Yksi tarkasteltava kohta olisi toimivallan delegointi tilanteessa, jossa vahinkoa kärsinyt valtio pyytää liittolaismaan alusta pysäyttämään vahinkoa aiheuttaneen aluksen.

Selvitettävä olisi myös yhteisestä operoinnista mahdollisesti seuraavien vahingonkorvausvastuiden kantaminen. Allekirjoittaneen tämän hetkisen ymmärryksen mukaan oikeudet ja vastuut määräytyvät pääsääntöisesti lippuvaltioiden perusteella. Jos esimerkiksi hollantilainen sota-alus pysäyttää kiinalaisen laivan Suomen pyynnöstä, jäävät asiassa vastakkain ensisijaisesti Kiina ja Hollanti. Tämä voi tositilanteessa johtaa toimimattomuuteen.

19.2.2025

Haavoittuvuudet ja resilienssiverkoston
johtaja, Kommodori evp. Jukka Savolainen

Hybrid CoE
Fabianinkatu 21
FIN-00130
HELSINKI